

841: UNA ALGARADA FINS ARA MAL CONEGUDA CONTRA LA PLANA DE VIC¹

DOLORS BRAMON

Amb la recent reaparició de la part de l'*al-Muqtabis* d'Ibn Ḥayyān que es considerava perduda des de l'any 1956, aquest manuscrit ha pogut ser llegit convenientment. Gràcies a la menció explícita dels topònims Ausona i Taradell que es fa en un fragment d'aquesta obra, s'ha pogut establir que l'objectiu d'una campanya andalusina que va tenir lloc entre el 22 d'agost i el 20 de setembre de l'any 841 va ser la plana de Vic i no pas Narbona i la Cerdanya, tal i com s'havia interpretat tradicionalment.

With the recent reappearance of that part of the al-Muqtabis by Ibn Ḥayyān which since 1956 was thought to have been lost, a reading of the manuscript has provided valuable new insights. The explicit reference in the text to the place names «Ausona» and «Taradell» makes it possible to establish that the objective of the Andalusian campaign that took place between August 22nd and September 20th 841AD, was the Plain of Vic, and not Narbonne or Cerdanya as had previously been thought.

Després del recull de fragments de cròniques àrabs medievals que fan referència al territori que actualment constitueix Catalunya fet per Millàs els anys 1930² i continuat per mi mateixa fa molt poc,³ semblaria inútil tornar a parlar-ne si no fos perquè una troballa recent ens ha permès augmentar i/o corregir el coneixement que teníem d'algun dels fets ocorreguts. Em refereixo a la felicitat recuperació⁴

---

1. Utilitzo el sistema de transcripció internacional, que fou el seguit a la *Gran Enciclopèdia Catalana*. Introdueixo, però, el punt volat per tal d'indicar la correcta pronunciació de la /l/ geminada, declino les expressions comunes i, d'acord amb les darreres recomanacions de CORRIENTE, Federico. *Diccionario de arabismos y voces afines en iberorromance*. Madrid: Gredos, 1999, p. 18, utilitzo en tots els casos la transcripció fonèmica respectant en autors i títols l'ús de donar-los en forma pausal fins i tot en segments contextuals.

2. MILLÀS I VALLICROSA, Josep M. *Textos dels historiadors àrabs referents a la catalunya Carolíngia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1987. (Inclou, com a Introducció, «Els textos d'historiadors musulmans referents a la Catalunya carolíngia», *Quaderns d'Estudi*, 14, publicats el 1992.)

3. BRAMON, Dolores. *De quan érem o no musulmans. Textos del 713 al 1010 (continuació de l'obra de J. M. Millàs i Vallicrosa)*. Vic: Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, Eumo Editorial, Institut d'Estudis Catalans, 2000.

4. Vegeu un resum de les vicissituds del seu retrobament, l'estiu del 1999, a BRAMON. *De quan érem...*, p. 62.

d'una part de l'*al-Muqtabis* del gran historiador cordovès Ibn Ḥayyān (987-1076) que es considerava perduda des de la mort de Lévi-Provençal, l'any 1956. Un fragment d'aquesta crònica –una de les fonts més importants sobre història andalusina– ens informa d'una asseifa que fins ara havia estat objecte de força confusió. Per una banda, s'ignorava si havia tingut lloc l'estiu del 841 o el següent i, per l'altra, es creia que havia estat dirigida contra Narbona i la Cerdanya i no pas, com veurem, contra la plana de Vic.

Així, doncs, a partir de les errònies lectures *Arbūnah* i *S.rṭāniyah*, topònims que semblaven figurar en altres quatre cronistes que relaten aquesta campanya i que corresponen a Narbona i la Cerdanya,⁵ la historiografia havia distorsionat el seu abast territorial i la correcta seqüència de l'atac. El relat d'Ibn Ḥayyān –el més antic dels que s'hi refereixen i el més fiable, donada la bona fama d'aquest historiador– és el següent i, com veurem, canvia totalment la trajectòria de l'asseifa en qüestió.

Diu així: «L'any 226 [31 octubre 840-20 desembre 841] [al-Muṭarrif], fill de l'emir ʿAbd al-Raḥmān, va portar a terme l'asseifa contra el país dels francs, conduïda per ʿAbd al-Wāḥid b. Yazīd al-Iskandarānī i portant ʿAbd Al-lāh b. Kulayb b. Taʿlabah com a secretari. Travessaren la serra i entraren en el pla avançant lluny i colpejant amb força. Després de devastar Tudmīr⁶ varen conquerir *Awšūnah* i *Ṭ.rṭānah* en el mes de *dū l-qaʿdah*, tot fent gran dany a la cristianitat. Aquesta asseifa va ser comparada a la de Narbona [i Girona], ja citada anteriorment en temps de l'emir Hišām, per la seva importància i enorme botí.»⁷

En primer lloc, i tal com estableix el cronista en consignar el mes de l'acció, aquesta ofensiva andalusina ha de datar-se entre el 22 d'agost i el 20 de setembre del 841. En segon, i com acabem de veure, en lloc d'esmentar-s'hi Narbona i la Cerdanya, la correcta lectura d'ambdós topònims resulta ser *Awšūnah* i *Ṭ.rṭānah*. Pel que fa al primer, no hi ha dubte que correspon a Ausona, és a dir a l'actual Vic. La confusió *Arbūnah* / *Awšūnah* és totalment explicable en l'escriptura àrab perquè la grafia de les dues primeres consonants confoses, /r/ i /w/, és molt semblant. Tot seguit, la confusió de la següent, /b/ per /š/, devia produir-se automàticament, donada la freqüència de les mencions de la ciutat de Narbona en aquestes primeres agressions d'andalusins contra els francs.

La lectura encertada del segon topònim, tal i com figura en el manuscrit recentment recuperat i ara a punt de ser editat per Makkī i Corriente, és *Ṭ.rṭānah*, nom

5. Vegeu MILLÀS. *Textos...*, §§ 104-106; BRAMON. *De quan érem...*, §§ 241-243 i altres historiadors allà citats. Cal assenyalar que Millàs, § 105, ja va anotar que l'editor del text d'al-Nuwayrī adoptà la forma *Arbūnah* perquè així fou llegida en les altres cròniques però fa constar que dos dels manuscrits presenten la grafia *Awšūnah* / «Auxuna».

6. Aquest topònim correspon a terres murcianes on hi hagué importants i intermitents rebel·lions contra els emirs, no sufocades definitivament fins el califat d'ʿAbd al-Raḥmān III.

7. Vegeu MAKKĪ, Maḥmūd ʿAlī i CORRIENTE, Federico. *Crónica de los emires Alḥakam I y ʿAbdarrāḥmān II entre los años 796 y 847, (Almuqtabis II)*, traducció, notes e índexs por..., Instituto de Estudios Islámicos y del Próximo Oriente de la Aljafería de Zaragoza [En premsa]. He d'agrair a aquests dos col·legues i amics la seva generositat en posar a la meua disposició aquesta obra abans de la seva publicació. El fragment que acabo de reproduir correspon al fol. 184 r. del manuscrit recentment reaparegut.

de lloc que cal interpretar com a Taradell. Tal i com ja adverteixen ambdós estudiosos, aquesta identificació de *Ṭ.rṭānah* amb Taradell precisa la correcció de la grafia del manuscrit en *Ṭ.rṭāluh*, també molt lleugera en l'alfabet àrab. Per altra banda, és ben conegut entre els arabistes l'ús del grafema /ṭ/ per a representar el so romanç /d/, continuació del llatí, i que aquí es mostra, una vegada més, amb la /d/ de Taradell.

Pel que fa a la redacció concreta d'aquest text d'Ibn Ḥayyān, crec que val la pena d'assenyalar que molt possiblement hi hagi aquí alguna llacuna textual. Estranya que el cronista faci un salt geogràfic tan gran i no digui res de l'itinerari seguit des de Tudmīr fins a arribar –evitant Barcelona, que seria mencionada– a la plana de Vic.⁸ L'exèrcit andalusí hauria prosseguit cap al nord passant, probablement, entre el Montseny i la serra de Sant Llorenç del Munt, però ara com ara, no podem precisar l'itinerari puntualment.

L'historiador Lévi-Provençal –que, com he dit, va treballar aquesta part de l'*al-Muqtabis*– ja va parlar d'una campanya de l'any 841 «*que penetró profundamente en el interior del territorio franco, corrió la tierras de Ausona, atravesó los Pirineos orientales, asoló la Cerdaña y llegó incluso hasta la inmediaciones de Narbona*».⁹ Però en no identificar el segon nom de lloc, distorsionà la trajectòria del final de l'algarada andalusina i els altres estudiosos, sense disposar del text àrab, el varen haver de seguir. Naturalment, això ha ocasionat algunes deduccions errònies en la historiografia catalana que hauran de ser revisades i corregides convenientment.

Per acabar i pel que fa a la data de la primera cita documental que coneixem del nom del castell de Taradell, ara podem avançar-la a l'any 841, és a dir, 50 anys abans de l'establerta i acceptada fins avui.¹⁰

8. Afegeixo, en aquest punt, que de l'algarada menada contra Barcelona per Almansor (985) també sabem només que sojornà a Tudmīr abans d'atacar (BRAMON. *De quan érem...*, §§ 447-455).

9. LÉVI-PROVENÇAL, Évariste. «España musulmana hasta la caída del califato de Córdoba». A: R. MENÉNDEZ PIDAL (dir.). *Historia de España*. Madrid: Espasa-Calpe, 1950, v. 4, p. 142. [traducció i introducció por E. García Gómez].

10. Vegeu COROMINES, Joan. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial-La Caixa, v. VII, 1997, s. v. «Taradell», on es consigna com a cita més antiga la de l'any 891.